

Justitiedepartementet
Åklagarenheten

Yttrande över betänkandet Stora brottmål (SOU 2019:38)

Ext dnr Ju2019/02387/Å

---

1. Inledande synpunkter

Tingsrätten är positiv till att effektivisera och förenkla handläggningen av stora brottmål. Det är viktigt att rättsväsendet har resurser och möjligheter att utreda komplicerad och grov brottslighet samt att domstolsprocessen i stora brottmål är både effektiv och rättssäker. I förhållande till sitt relativt ringa antal leder ofta stora brottmål till omfattande resursanvändning hos polis, åklagare och domstol. Det är samtidigt viktigt att komma ihåg att stora brottmål inte utgör mer än cirka en procent av brottmålen med förhandling. Utredningen förslag innebär till stora delar ett slags systemskifte med en försämrad rättssäkerhet för enskilda till förmån för en mer effektiv hantering av en mycket liten andel av brottmålen. I det fortsatta lagstiftningsarbetet bör därför övervägas om vissa av de föreslagna förändringarna kan avgränsas till just stora brottmål.

Tingsrätten vill framhålla att regeländringar som syftar till en effektiv brottsbekämpning inte nödvändigtvis bör få genomslag i domstolsprövningens centrala delar, nämligen påföljdsbestämningen. För tilltron till rättsstaten är det av högsta vikt att den enskilde upplevs ha tillgång till en rättssäker domstolsprövning.

2. Utfästelsebeslut

Utredningen anser att det bör ske en övergång till en mer akusatorisk brottmålsprocess. Som en del i den övergången föreslår utredningen att det tydliggörs att det är åklagaren som ansvarar för brottsutredningen (8.4). Tingsrätten anser att den delen av förslaget är bra och ligger i linje med hur det fungerar i praktiken i dag.

Utöver detta föreslår utredningen att åklagaren ska sätta den bortre gränsen för domstolens påföljdsbestämning genom ett utfästelsebeslut (5.9). I den delen anser tingsrätten att utredningens förslag inte bara innebär en övergång till en mer ackusatorisk brottmålsprocess utan ett systemskifte där åklagaren ska styra en av domaren viktigaste rättskipningsuppgifter, nämligen att bestämma påföljd.

Domstolarna ska svara för en rättssäker domstolsprövning (bl.a. enhetlig rättstillämpning som ska trygga allas likhet inför lagen). Det finns en stor risk att utfästelsebeslut väcker tvivel om allas likhet inför lagen, vilket i sin tur leder till minskat förtroende för domstolarna och hela rättsväsendet. Tingsrätten ställer sig också frågande till vilken effektivitet som kan uppnås med förslaget. Hur många misstänkta skulle uppleva att åklagarens löfte om högsta straff är tillräckligt lockande och i vilket stadium av utredningen skulle den misstänkte medverka?

Det har framförts kritik mot tidigare förslag om att åklagarna skulle lämna påföljdsyrkande i varje mål, bl.a. för att åklagarna inte har underlag eller kompetens att klara en sådan uppgift. Den invändningen blir än mer påtaglig om åklagaren förväntas ansvara för påföljdsbestämningens enhetlighet (dessutom på ett område där det saknas etablerad rättspraxis, nämligen strafflindring på grund av utredningsmedverkan). Utredningens förslag kan också vara oförenlig med regeringsformens bestämmelse om rättskipningens självständighet (RF 11:3).

I det fortsatta lagstiftningsarbetet bör under alla förhållanden övervägas hur ungdomar under 18 år inte ska hamna i ett sämre läge än vuxna när det gäller möjligheterna att få strafflindring vid utredningsmedverkan (gäller även andra förslag).

3. Förundersökningsbegränsning

När det gäller förslagen som berör förundersökningen vill tingsrätten framhålla vikten av att tillgodose målsägandens intressen på ett lämpligt sätt. Åklagarens beslut om förundersökningsbegränsning kan inte överklagas, bara överprövas. Vid en överprövning saknas rätt till insyn vilket är problematiskt. Tingsrätten anser att det bör övervägas om målsäganden ska få överklaga beslut om förundersökningsbegränsning. Det är sannolikt att förslaget om förundersökningsbegränsning kommer att leda till att målsäganden i stor utsträckning väcker skadeståndstalan i tvistemål.

Tingsrätten inser att det kan finnas ett behov av att kunna fatta förundersökningsbegränsning i fler situationer än vad som är möjligt med nuvarande reglering. Om de bakomliggande reformskälen är att det saknas resurser att utreda all brottslighet så bör en utvidgning av möjligheterna till förundersökningsbegränsning ta sikte på att ge åklagarna möjlighet att begränsa förundersökningen utifrån vad som är resursmässigt rimligt att utreda. En sådan utvidgning bör på lämpligt sätt beakta målsägandens intressen.

4. Ett ökat fokus på förberedelsen

Tingsrätten avstyrker att ett förslag som innebär att regleringen ska tillämpas på alla brottmål. Förberedande sammanträden och förelägganden om inställning behövs helt enkelt inte i alla brottmål. En konsekvens av en sådan generell ordning kommer innebära högre kostnader (t.ex. försvararkostnader) och högre arbetsbelastning för domstolarna.

5. Nya bevisregler

Som nämns ovan instämmer tingsrätten i att parterna ska ansvara för bevisningen och att rätten inte självmant ska kunna förelägga åklagaren att komplettera förundersökningen.

När det gäller möjligheten att hålla tidiga förhör anser tingsrätten att det kan leda till en uppenbar obalans mellan parterna när det gäller tillgång till relevant information. Tingsrätten saknar dessutom överväganden hur reglerna om uppspelning av ljud- och bildfiler förhåller sig till 36 kap. 16 § rättegångsbalken. Hur ska avvikelser från tidigare förhör hanteras? Utöver att det måste bli svårbedömt om en avvikelse förekommit så finns det en risk att rätten behöver spela upp stora delar av förhör. En sådan ordning skulle leda till ökade förhandlingstider.

I övrigt får tingsrätten hänvisa till sitt tidigare remissvar avseende SOU 2017:98 – Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål.

Detta yttrande har beslutats av chefsrådmannen Måns Wigén, rådmannen Tomas Zander och tingsfiskalen Hanna Björklund (föredragande)

Måns Wigén

Hanna Björklund